

O‘ZBEKISTON BANK TIZIMIGA ISLOM MOLIVASI INSTRUMENTLARINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI

Ataniyazov Jasur Hamidovich

Ilmiy rahbar: TDIU Xalqaro moliya kafedراسi mudiri, professor, DSc

Abdullayev Izzatbek Akramxon o‘g‘li

TDIU Moliya fakulteti talabasi

izzatbekabdullayev2005@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20443484>

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston bank tizimiga islom moliyasi instrumentlarini joriy etishning iqtisodiy ahamiyati, xalqaro tajribasi va rivojlantirish istiqbollari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida islom moliyasining nazariy asoslari, asosiy moliyaviy instrumentlari hamda ularning bank tizimidagi o‘rni o‘rganildi. Shuningdek, O‘zbekistonda islom moliyasini rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va mavjud imkoniyatlar tahlil qilindi. Xususan, 2026-yilda qabul qilingan O‘RQ–1126-son Qonunning islom bankchiligi rivojlanishidagi ahamiyati yoritildi. Tadqiqot natijasida islom moliyasi instrumentlarini joriy etish investitsion jozibadorlikni oshirish, xorijiy kapitalni jalb qilish va moliyaviy inklyuziyani kengaytirishga xizmat qilishi asoslab berildi. Maqola yakunida O‘zbekiston bank tizimida islom moliyasini samarali joriy etish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: islom moliyasi, islom bankchiligi, murabaha, musharaka, sukuk, takaful, bank tizimi, moliyaviy inklyuziya, investitsiya, islom iqtisodiyoti.

Abstract: This article analyzes the economic significance, international experience, and prospects for introducing Islamic finance instruments into the banking system of Uzbekistan. The study examines the theoretical foundations of Islamic finance, its main financial instruments, and their role in the banking sector. In addition, the reforms, legal framework, and existing opportunities for the development of Islamic finance in Uzbekistan are analyzed. Particular attention is paid to the significance of Law No. ORQ-1126 adopted in 2026 in the development of Islamic banking. The research findings prove that the introduction of Islamic finance instruments can increase investment attractiveness, attract foreign capital, and expand financial inclusion. At the end of the article, scientific and practical recommendations for the effective implementation of Islamic finance in Uzbekistan’s banking system are proposed.

Keywords: Islamic finance, Islamic banking, murabaha, musharaka, sukuk, takaful, banking system, financial inclusion, investment, Islamic economics.

Аннотация: В данной статье проанализированы экономическое значение, международный опыт и перспективы внедрения инструментов исламского финансирования в банковскую систему Узбекистана. В ходе исследования были изучены теоретические основы исламских финансов, основные финансовые инструменты и их роль в банковской системе. Также были проанализированы реформы, нормативно-правовые документы и существующие возможности развития исламского финансирования в Узбекистане. Особое внимание уделено значению Закона № ОРК–1126, принятого в 2026 году, в развитии исламского банкинга. В результате исследования обосновано, что внедрение инструментов исламского финансирования способствует повышению инвестиционной привлекательности, привлечению иностранного капитала и расширению

финансовой инклюзии. В заключении статьи разработаны научно-практические рекомендации по эффективному внедрению исламских финансов в банковскую систему Узбекистана.

Ключевые слова: исламские финансы, исламский банкинг, мурабаха, мушарака, сукук, такафул, банковская система, финансовая инклюзия, инвестиции, исламская экономика.

KIRISH

Ayniqsa, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, investitsion faollikni oshirish va muqobil moliyalashtirish manbalarini yaratishda islom moliyasi instrumentlari muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekistonda ham bank-moliya tizimini modernizatsiya qilish va xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuv jarayonlari jadallashmoqda. Shu nuqtai nazardan, islom moliyasi instrumentlarini joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli “2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni bank tizimida zamonaviy moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish zarurligini belgilab berdi.

Shuningdek, 2026-yil 27-martda “O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga O'zbekistonda islomiy bank faoliyatini joriy etishga qaratilgan qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish to'g'risida”gi O'RQ-1126-son Qonun qabul qilindi. Mazkur qonun bilan Fuqarolik kodeksi, Soliq kodeksi, “Markaziy bank to'g'risida”gi hamda “Banklar va bank faoliyati to'g'risida”gi qonunlarga islom moliyasi bilan bog'liq qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritildi. Qonunchilikka “islomiy bank faoliyati”, “islomiy moliya operatsiyalari”, “islomiy moliya standartlari” va “investitsiyaviy omonat” kabi yangi tushunchalar kiritildi. Mazkur huquqiy islohotlar O'zbekistonda islom bankchiligi rivojlanishining muhim bosqichi bo'ldi.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekiston bank tizimiga islom moliyasi instrumentlarini joriy etishning iqtisodiy ahamiyati va istiqbollarini tahlil qilish hamda samarali rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ayniqsa, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, investitsion faollikni oshirish va muqobil moliyalashtirish manbalarini yaratishda islom moliyasi instrumentlari muhim ahamiyat kasb etmoqda.

ADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tizimli tahlil, statistik tahlil, qiyosiy tahlil va iqtisodiy kuzatuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida islom moliyasi instrumentlarining xalqaro tajribasi hamda O'zbekiston bank tizimidagi mavjud imkoniyatlar tahlil qilindi.

Shuningdek, Malayziya, Saudiya Arabistoni, Turkiya va BAA davlatlarining islom moliyasi tajribasi o'rganildi. Tadqiqotning metodologik asosini O'zbekiston Respublikasi qonunlari, Prezident farmonlari, xalqaro moliya institutlari hisobotlari va mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlari tashkil etdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, islom moliyasi instrumentlari rivojlangan davlatlarda investitsion faollikni oshirish va bank tizimi barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Xususan, Malayziya dunyodagi eng yirik sukuk bozorlaridan biriga ega bo'lib, davlat infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda islom moliyasi instrumentlaridan keng foydalanmoqda.

Saudiya Arabistoni va BAA tajribasi ham islom bankchiligi iqtisodiy taraqqiyot va moliyaviy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda islom moliyasi xizmatlariga bo‘lgan talab sezilarli darajada ortmoqda. Ayniqsa, aholining ma‘lum qismi foizsiz moliyalashtirish xizmatlariga ehtiyoj sezmoqda. Shu sababli davlat tomonidan islom bankchiligi uchun huquqiy asoslarni shakllantirish bo‘yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda.

Umladan, 2026-yil 27-martda qabul qilingan O‘RQ–1126-son Qonun O‘zbekistonda islom bankchiligi faoliyatini tartibga soluvchi dastlabki kompleks huquqiy baza sifatida muhim aҳAMIЯT kasb etdi. Ushbu qonun bilan Fuqarolik kodeksi, Soliq kodeksi, “Markaziy bank to‘g‘risida”gi hamda “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi qonunlarga islom moliyasi bilan bog‘liq qo‘shimcha va o‘zgartirishlar kiritildi. Qonunchilikka “islomiy bank faoliyati”, “islomiy moliya operatsiyalari”, “islomiy moliya standartlari” va “investitsiyaviy omonat” kabi yangi tushunchalar kiritildi.

Shuningdek, islomiy bank faoliyati uchun alohida litsenziya tartibi joriy qilinib, O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki huzurida Islom moliyasi kengashini tashkil etish belgilandi. Ushbu islohotlar banklarga murabaha, musharaka, ijara va boshqa islomiy moliyalashtirish operatsiyalarini amalga oshirish imkonini beradi.

Tahlillar natijasida O‘zbekistonda islom moliyasini rivojlantirish uchun quyidagi imkoniyatlar mavjudligi aniqlandi:

- aholining islom moliyasi xizmatlariga qiziqishining ortishi;
- xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari kengayishi;
- bank xizmatlarini diversifikatsiya qilish zarurati;
- moliyaviy inklyuziyani oshirish ehtiyoji;
- Islom taraqqiyot banki bilan hamkorlikning kengayishi.

Biroq islom moliyasini joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, maxsus mutaxassislarning yetishmasligi, aholining moliyaviy savodxonligi pastligi hamda islom moliyasi bo‘yicha amaliy tajribaning cheklanganligi asosiy muammolardan biri hisoblanadi. Shu sababli islom moliyasi bo‘yicha maxsus kadrlar tayyorlash va xalqaro tajribani chuqur o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, islom moliyasi instrumentlarini O‘zbekiston bank tizimiga joriy etish investitsion jozibadorlikni oshirish, xorijiy kapitalni jalb qilish va moliyaviy xizmatlar ko‘lamini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Islom moliyasi tizimi real aktivlarga asoslanganligi va risklarni adolatli taqsimlash tamoyiliga tayanishi sababli moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, murabaha, musharaka, sukuk va takaful kabi instrumentlar kichik biznesni rivojlantirish hamda uzoq muddatli investitsiyalarni jalb qilishda samarali vosita bo‘lishi mumkin.

Tadqiqot asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- islom moliyasi bo‘yicha alohida qonunchilik bazasini rivojlantirish;
- islom banklari faoliyatini tartibga soluvchi normativ hujjatlarni takomillashtirish;
- sukuk bozorini shakllantirish;
- islom moliyasi bo‘yicha malakali mutaxassislarni tayyorlash;
- aholining moliyaviy savodxonligini oshirish;
- Islom taraqqiyot banki bilan hamkorlikni kengaytirish.

Xulosa qilib aytganda, islom moliyasi instrumentlarini O‘zbekiston bank tizimiga bosqichma-bosqich joriy etish bank tizimi raqobatbardoshligini oshirish, investitsion muhitni yaxshilash va iqtisodiy taraqqiyotni jadallashtirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-son Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-1126-son Qonuni, 2026-yil 27-mart.
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma’lumotlari.
5. A.V. Vahobov. Xalqaro moliya munosabatlari. – Toshkent: Sharq, 2010.
6. Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. – Toshkent, 2015.
7. Yo.A. Abdullayev. Moliyaviy xavfsizlik va zamonaviy bank tizimi. – Toshkent, 2021.
8. Islom taraqqiyot banki : Annual Report.
9. AAOIFI : Sharia Standards.
10. IFSB : Islamic Finance Report.
11. Zamir Iqbal, Abbas Mirakhor. An Introduction to Islamic Finance.
12. Muhammad Taqi Usmoniy. Islamic Finance Principles and Practice.